

מראי מקומות - סנהדרין מ"ב

אמר אביי דהלכך צריך למימרינהו מעומד, כשאר ברכת המצוות דמברכין מעומד. וע"ע באשי ישראל (פרק מ', אות ב') שהביא מכמה אחרונים דס"ל דבאמת ברכת הלבנה הוא ברכת השבח, ואינו ברכת המצוות בכלל, ומשום הכי הי' צריך הגמ' לומר טעם חדש למה שצריכין לעמוד, ולא סגי בהא שהוא ברכת המצוות, דבאמת אי"ז ברכת המצוות. וע"ע שם שהביא מתשובות ונהגות (א'), ר"ה) דמה שאין דין של זריזים מקדימין למצוות בקידוש לבנה, היינו משום דאי"ז ברכת המצוות אלא ברכת השבח, ולכן שפיר י"ל דברוב עם עדיף, אף אם עי"כ מאחרו.

(ד) **נימרינהו מעומד - ע' באגרות משה (או"ח א', קמ"ג),** שעמד ע"ז דהרמ"א (או"ח תכ"ו, ב') פסק דין זה, אבל המחבר שם לא הביאו, ולכא' תמוה, הרי גמ' מפורשת היא. וכ' לפרש בדעת הרמב"ם, דס"ל דבאמת צריך לברך על הלבנה בחידושה ממש (ע"ש שכ' שתלוי בגירסתו בגמ'), דהיינו בליל ראשון, ואם אינו רואהו בליל ראשון, אז בדיעבד יכול לברך עליו עד ט"ז בחודש. וגם משמע מדברי הרמב"ם דרק מי שמברך עליו בזמנו כאילו מקבל פני השכינה. וא"כ, לפי הרמב"ם יצא דרק מי שבירך על הלבנה בתחלת חדושה צריך לעמוד. וא"כ, לפי מה שפסק המחבר דאין לברך עד לאחר ז' ימים, והוא משום דס"ל דאין מי שיכול לצמצם ולברך בחידושה בליל ראשון, ולכן עדיף לחכות עד שיעברו ז' ימים, א"כ נמצא דהא דמקבל פני השכינה אין שייך בזמן הזה לפי הרמב"ם, וא"כ שפיר השמיט המחבר דין זה דצריך למימרינהו מעומד.

(ה) **מרימר ומר זוטרא מכתפי - ע' במרגליות הים** שהביא כמה פירושים לזה, מהיד רמ"ה הביא דהיו זקנים וכבדים, ולא היו יכולים לעמוד, ולכן עבדיהם היו מוליכים אותם על כתפיהם, והיו מברכין מעומד. ומהמאירי הביא דהזכיר כאן שהיו מקצת חכמים שהיו קופצין ומברכין, והוסיף המאירי שכן נהגו רבים עכשיו, לעשות ג' קפיצות דרך שמחה וחיבת

(א) **וליברך הטוב והמטיב - פרש"י,** אדר' יהודה פריך, נהי דמשבעה ואילך אין מברכין מחדש חדשים, אבל עכ"פ יברך הטוב והמטיב, שבכל שעה הוא מטיב לנו במלואתה. והק' המהרש"ל, למה צריכין לפרש דהגמ' הק' כן רק לר"י, האם משום שיש ברכה אחרת, ממילא אין שייך לברך הטוב והמטיב. הרי ביין מברכין בפה"ג וגם הטוב והמטיב, וכ"ש לעינן ברכת הטוב והמטיב כאן, דמברך מחדש חדשים על תחלת חדושה, והטוב והמטיב יברך במלואה לאחר ז', שאז הוא ואחרים נהנין בשלמותה. וגם לא גרע ממת אביו, דמברך דיין אמת וגם הטוב והמטיב על הירושה. **אולם ע' מהרש"א שכ' דאף** דלכא' דברי המהרש"ל נראים נכונים, אבל לשון הגמ' לא משמע כן, שהרי הו"ל להק' וליברך "נמי" הטוב והמטיב. וכ' שיש לחלק בין הא להא דהטוב והמטיב על יין, דהתם הברכה הוא על ריבוי היינות, ואילו כאן הברכה הוא אור הירח שהוא א'. וע"ש מש"כ לחלק גם בין הא דידן להא דמברך על מיתת אביו.

(ב) **אטו כי חסר מי מברכין דיין האמת - כ' הר"ן** שאין כוונת הגמ' לומר דכל היכא דמברכין הטוב והמטיב מברכין על ההיפוך דיין האמת, שהרי על שינוי היין מברכין על ריבוי הטוב והמטיב, ואין מברכין על מיעוטו דיין האמת. אלא כוונת הק' הוא, שאם תוספת הלבנה נחשב טובה לעולם, עד שמברכין בו הטוב והמטיב, אכ כשמתחסרת, נחשב לרעה, ונברך דיין האמת. אע"כ שאין התוספת טובה, ואין החסרון רעה, משום דהיינו אורחי'.

(ג) **הלכך נימרינהו מעומד - כ' במרגליות הים** ששמע דמה דאמרי' "הלכך" נמרינהו מעומד, היינו משום שיש לדון אם ברכת הלבנה הוא ברכת הנהנין או ברכת המצוות. ואם ברכת הנהנין הוא, לכא' הי' צריך לברך בכל פעם שנהנה, כשאר ברכת הנהנין. וא"כ, אחר שאמרו שרק פעם א' בחודש די, נמצא שאין זו ברכת הנהנין רק כברכת המצוות, ולכן

לו מגרמי' כלום, רק הכל מה שקיבל, והיינו דרך ענוה).

(ט) **אם יש ממש בדבריו, לא הי' יורד משם לעולם- הק' המאירי (ד"ה המשנה השני'),** אם לעולם היינו ממש, א"כ הרי נתוסף על מנין הסנהדרין. ולכן פי' דלעולם היינו כל זמן שאותו ענין לפנינו, שלא גמרוהו. ובהגהות שם הביא דמדברי הרמב"ם (סנהדרין י', ח'), דכ' סתם "לעולם", לכאור' לא משמע כדברי המאירי, אלא משמע לעולם ממש.

(י) **העוסקים ברזו של עולם- העיר תוס',** דמשמע דבדיני ממונות יכולים להורות אפי' אם שתו יין, וזה לכאור' דלא כמו דאי' בעירובין דשתה רביעית יין אל יורה, ותי' דהתם מיירי באיסור והיתר, אבל בדיני ממונות שפיר יכול להורות. אולם ע' באגרת התשובה לר' יונה (יום ה', אות ס') שכ' "אסור לעשות שום הוראה בין בדין בין באיסור והתיר אחר שאכל ושתה, שכך אמרו חז"ל השותה רביעית יין אל יורה", ולדבריו הדרה קו' תוס' לדוכתי, וצ"ע.

(יא) **העוסקים ברזו של עולם- פי' תוס' דהיינו דיני נפשות, וע' בהגהות הב"ח. ופי' המהרש"א דנפשו של אדם היא רזו של עולם, כי הוא עולם קטן.**

נגמר הדין

(ב) **בית הסקילה הי' חוץ לב"ד- יש לעי',** האם זה דין רק בנוגע בית הסקילה, או גם בשאר חייבי מיתות ב"ד. וע' בחי' הר"ן דהביא די"א דבית הסקילה לאו דוקא, וה"ה דצריך להיות מקום קבוע לשריפה והרג וחנק. אולם הביא מ"א דנהי דצריך לעשות כל ההריגות מחוץ לב"ד, כדי שיהי' להם הצלה, אולם לא הי' צריך לקבוע מקום קבוע לבית השריפה וכו' כמו שצריך לבית הסקילה [ובאמת צע"ק, מענין שצריכין להיות מקום קבוע לסקילה, הרי מהא דהוציא את המקולל למדין רק דצריך להיות חוץ לב"ד, ומהסברות דגמ' למדין רק דצריך להיות רחוק (וסברות אלו שייכים בין לענין סקילה ובין לענין שאר מיתות ב"ד). ואולי "הוציא את המקולל" משמע למקום מיוחד, וצ"ע].

מצוה. ומהב"ח (או"ח תכ"ו) הביא שלא היו עומדים כל א' לבדו ומברכין, אלא נתחברו יחד כתפיהן להדדי, דזהו דרך כבוד לקבל פני השכינה.

(ו) **ששים ושמחים לעשות רצון קונם- יש לעי',** למה אמרי' ששים קודם לשמחים, הרי כבר מייסד הגר"א (במגילת אסתר, אהא דכתי' ליהודים היתה אורה ושמחה וששון) דבעוה"ז אמרי' שמחה קודם לששון, לפי שהשמחה של ההתחלה, דהיינו השמחה, מביא לידי הששון, שהוא גמר הדבר (משא"כ בעוה"ב, דלעולם אין גמר, אלא מיד שגמר במדרגה א', עולה למדרגה עליונה ממנה, ולכן אמרי' ששון קודם לשמחה). וא"כ, לכאור' כאן הרי צריכין לומר שמחים וששון, וכמו דאמרי' שמחים בצאתם וששים בבואם. ואולי י"ל דכיון דהברכה הוא על ההתחדשות של הלבנה, א"כ אדרבה, הברכה הוא גופא אהא דאף דכבר נגמר הששון של החודש שעבר, עכשיו מתחילין עבודה חדשה, ולכן ששים על העבודה שגמרו, ושמחים לעשות רצון קונם מחדש בחודש הבא.

(ז) **לעמוסי בטן- פי' המהרש"א, דרש"י פי' בישעי' על הפסוק העמוסים מיני בטן דעל ישראל נאמר, שיתחדשו לעתיד כולד הנולד מני בטן. ובפי' ר' יהונתן מלוניל מי שכלל ישראל הם עמוסים מיני בטן, כגון מילה ופטר חמור.**

(ח) **קרי ר' יוסף אנפשי' ורב תבואות בכור שור- פי' תוס', שהי' בעל שמועות, וכדאי' הוריות, ר' יוסף סיני. והק' הסנהדרין קטנה, הא אמרי' בסוף סוטה דאמר ר' יוסף לא תיתנו ענוה דאיכא אנא, משמע שהי' עניו ביותר, וא"כ איך מתפאר על נפשו לומר כן [ולכאור' תמוה שהי' צריך להק' מהגמ' בסוטה, ולכאור' ק' בלא"ה, וצ"ע]. וכ' דאולי י"ל דבאמת אף דרבה הי' נקרא עוקר הרים, ור' יוסף סיני, מ"מ הא ודאי גם ר' יוסף הי' מחודד, רק רבה הי' מחודד טפי. וע"ז אמר ר' יוסף על עצמו דאינו מחודד כלל, רק מה שלמד מרבותיו, והיינו דרך ענוה (ועפ"ז ביאר הא דא"ר יוסף אי לאו היא יומא דעצרת כמה יוסף איכא בשוקא, דהיינו לומר שאין**

דינו, ואז נייד הב"ד משם, א"כ אין חשש דב"ד נראין כרוצחים, ולכן הי' צריך הטעם כי היכי דתיהוי לי' הצלה. ואם רק משום הצלה, א"כ במסית, דאין חוששין להצלתו, אז ה"א שב"ד הורגין אותו שם במקומם, ולכן צריך הטעם דב"ד לא יהי' חזינן כרוצחים.

(יז) **או אינו אלא חוץ למחנה אחת - פי' הר"ן,** דהיינו שיעשה המשפט במחנה ישראל, שהנדון ודאי לא הי' עומד במחנה שכינה, אלא במחנה לוי', ולכן הי' הגמ' רוצה שיהרגו חוץ למחנה זה, דהיינו שיהרגו במחנה ישראל.

(יג) **חוץ לב"ד - פרש"י,** רחוק מב"ד קצת. אולם הרמב"ם (סנהדרין י"ב, ג') כ' שהי' רחוק כמו ששת מילין, כמו שהי' רחוק ב"ד של משה ממחנה ישראל. ותמה בחי' ר' יונה על דבריו, הרי כל הדין שהי' צריך להיות ו' מילין בזמן משה הי' כדי להוציאו ממחנה ישראל, ומנין להרמב"ם שיש דין בעלמא דצריך להרחיקו ו' מילין מב"ד, והניח בקו'.

(יד) **בית הסקילה הי' חוץ מג' מחנות - ע' בשיעורי ר' יחיאל מיכל שכ' לדייק מדברי תוס' (ד"ה כי) שיש ג' דינים - א) הדין דצריך להוציא המקלל מחוץ לב"ד (ואפי' אם הב"ד חוץ מהג' מחנות), וזה נלמד מהוציא את המקלל, ב) הדין דצריך להוציא המקלל מחוץ לג' מחנות, וזה ג"כ נלמד מהוציא את המקלל (והעיר הגרי"מ מנין ללמוד ב' דינים מפסוק א'), ג) הדין דצריך להרוג רחוק מב"ד, והטעם לזה או שלא יהיו ב"ד נראין כרוצחים, או כדי שיהי' לו הצלה. אולם דייק מדברי הרמב"ם (סנהדרין י"ב, ג') דרק דין א' הוא, דכ' הרמב"ם ד"מקום שהורגין בו ב"ד יהי' חוץ לב"ד ורחוק מב"ד, שנ' הוצא המקלל אל מחוץ למחנה, ויראה לי' שיהי' רחוק כמו ששה מילין, כמה שהי' בין ב"ד של משה רבינו שהי' לפני אהל מועד ובין סוף מחנה ישראל', ומשמע מדבריו דכל הדין הוא רק שיהי' מקום ההריגה רחוק מב"ד, וזה גופא נלמד מקרא, וסברות שהביא הגמ' הם רק לפרש טעם הפסוק, וע"ש באריכות בזה.**

(טו) **אחד א' יש ללמד עליו זכות, הלה מניף בסודרין, והסוס רץ ומעמידן - הק' המאירי,** למה לא הי' מניף הסודר עומד במקום גבוה, ויראוהו המנהיגין, ולא יצטרך לרוכב על הסוס, אלא שהוא עצמו יהי' עומד בהר גבוה כמו משיאין המשואות של ר"ח, או מניפי הסודר של שער עזאזל. ותי' שהמניף הזה הי' לו לעמוד בתוך העם, כדי שאם יאמר א' יש לי ללמד עליו זכות יהי' שומע מיד ומניף, ולא הי' יכול ליחד לעצמו מקום גבוה.

(טז) **כי היכי דלא מיתחזי ב"ד רוצחין, א"נ כי היכי דתיהוי לי' הצלה - וכ' בכוס הישועות** דצריך לב' הטעמים, שהרי יש נפק"מ בין הטעמים, דאם הי' הב"ד במקום א' כשנגמר